

POWSTANIE KOŚCIUSZKOWSKIE i III ROZBIÓR POLSKI

1. Przyczyny:

- zła sytuacja gospodarcza ziem polskich po II rozbiorze – RP utraciła najbardziej urodzajne ziemie, ważne centra gospodarcze (ośrodki przemysłowe i rzemieślnicze) co przyczyniło się do upadku gospodarki i handlu
- zbyt małe dochody skarbowe nie wystarczały na utrzymanie dużej armii i administracji
- wzrost cen żywności, bezrobocia i nędzy
- utworzenie się obozu niepodległościowego, który nie pogodził się z utratą ziem (I i II rozbiorem) i przygotowywał powstanie - czołowi reformatorzy Sejmu Wielkiego skupieni wokół Ignacego Potockiego i Hugona Kołłątaja, przebywający na emigracji, przygotowywali powstanie; na dowódcę powstania wysuwali kandydaturę Tadeusza Kościuszko, który wstąpił się walkami w Ameryce. W kraju przywódcami obozu niepodległościowego był gen. Ignacy Działyński i Andrzej Kapostas (bankier warszawski). Planowano początkowo wybuch powstania wczesną jesienią 1793 r. jednak wobec braku poparcia rewolucyjnej Francji termin przesunięto.

Bezpośrednie przyczyny wybuchu powstania:

- caryca Katarzyna II przez swojego ambasadora zażądała zmniejszenia armii polskiej o 50%. Caryca zamierzała wypowiedzieć wojnę Turcji i nie mogła sobie pozwolić na pozostawienie tak dużej armii polskiej obawiając się rozruchów. Rada Nieustająca pod przymusem wydała dekret o zmniejszeniu armii w dwóch terminach : 1 i 15 marca 1794 r..
- 12 marca 1794 r. dowódca I Wielkopolskiej Brygady Kawalerii **brygadier Józef Madaliński** odmówił zmniejszenia oddziału i rozpoczął marsz spod Ostrołki kierując się na Kraków

2. Wybuch i przebieg powstania :

a) na czele powstania stanął jako **Naczelnik Sił Zbrojnych Narodowych, Tadeusz Kościuszko**. **24 marca 1794 r.** na rynku krakowskim ogłosił on **Akt insurekcji** (powstania) wzywający wszystkich mężczyzn do powstania (od 18-28 roku życia). Kościuszko złożył przysięgę i zapowiedział ustanowienie Rady Najwyższej Narodowej (rząd) i sądów kryminalnych do spraw zdrajców. Został Naczelnikiem z władzą dyktatorską. Hasłem insurekcji było: „Wolność, Całość, Niepodległość”. Wskazuje ono cele powstania – wyzwolenie ziem polskich oraz odzyskanie i zabezpieczenie granic.

b) przebieg

kwiecień:

- **Kościuszko** połączył się z oddziałem Madalińskiego i wyruszył w kierunku Warszawy
- pod **Raławicami** (4.04) Polacy pokonali korpus rosyjski gen. Tormasowa (atak kosynierów Wojciecha Bartosa – chłopci z kosami. Bartos za bohaterstwo został mianowany oficerem, otrzymał szlachectwo i nazwisko - Głowacki). Mimo zwycięstwa Kościuszce nie udało się przedostać do Warszawy. Zwycięstwo skonsolidowało naród. Do powstania przyłączyła się Lubelszczyzna i część Wołynia.
- **17.04.1794 r.** wybuchło **powstanie warszawskie** na czele którego stanął mieszczanin **Jan Kiliński**. Król Stanisław August Poniatowski został aresztowany, a władzę przejęła Rada Zastępcza Narodowa. Wojska rosyjskie wycofały się z Warszawy.
- **22/23.04.1794** . wybuchło **powstanie na Litwie**. Powstańcy dowodzeni przez płk **Jakuba Jasińskiego** rozbili garnizon rosyjski w Wilnie. Utworzono Radę Najwyższą Litewską, która nie uznała władzy Kościuszki i mianowała Naczelnikiem Sił Zbrojnych na Litwie płk Jakuba Jasińskiego. Rada ta została zniesiona z rozkazu Kościuszki.

maj:

- **7 maja 1794 r.** w Połańcu nad Wisłą Kościuszko ogłosił Uniwersał = **Uniwersał Połaniecki**. Celem – zachęcenie chłopów do przyłączenia się do powstania.
 - regulował prawną i ekonomiczną sytuację włościan
 - znosił przywiązanie chłopów do ziemi (poddanie osobiste) – warunkiem spłacenia długów i podatków; chłopci uzyskali wolność osobistą
 - zmniejszenie pańszczyzny od 25 – 50%;
 - na czas powstania chłopom biorącym udział w powstaniu zawieszono pańszczyznę

- chłop, który wykonał wszystkie świadczenia na rzecz dworu nie mógł zostać usunięty z ziemi

Szlachta nie chciała wykonywać postanowień uniwersału. Chłopi nie poparli powstania masowo.

- **9-10 maj 1794 - wydarzenia warszawskie** – ludność Warszawy straciła zdrajców narodowych – hetmanów targowickich Piotra Ożarowskiego, Józefa Zabiełłę, marszałka Rady Nieustającej Józefa Ankwicza, biskupa Józefa Kossakowskiego. Rozwiązano Radę Zastępczą Narodową i utworzono Radę Najwyższą Narodową.
- **10 maja 1794 r. do wojny po stronie rosyjskiej przyłączyły się Prusy**

czerwiec:

- **6 czerwca 1794 r.** doszło do bitwy pod **Szczekocinami** gdzie wojska powstańcze starły się z siłami rosyjsko – pruskimi. Kościuszko poniósł klęskę
- **15.06.** skapitulował Karków – bez walki. Głównym punktem oporu stała się Warszawa, którą otoczono pasem umocnień zaprojektowanych przez Kościuszkę. Miasto zostało okrążone przez wojska prusko – rosyjskie.

sierpień

- **12.08.** upadek powstania na Litwie po zdobyciu Wilna przez wojska rosyjskie
- **20 .08.1794 r.** wybuchło powstanie w Wielkopolsce, na tyłach wojsk pruskich. Jego celem było odciągnięcie wojsk pruskich spod Warszawy co się powiodło. Kościuszko wysłał do Wielkopolski korpus dowodzony przez gen. Jana Henryka Dąbrowskiego by wspomóc powstańców w zaborze pruskim. Po wycofaniu się wojsk pruskich Rosjanie zrezygnowali ze zdobycia miasta Warszawy.

październik

- **10.10.1794 r.** bitwa pod **Maciejowicami** - Kościuszko nie chciał dopuścić do połączenia dwóch armii rosyjskich – armii gen. Ferdyna i armii gen. Suworowa. Niestety bitwę przegrał, a sam dostał się do niewoli. **Nowym naczelnikiem został Tomasz Wawrzecki.**

listopad

- **4.11.** połączone siły rosyjskie zaatakowały dzielnicę Warszawy - Pragę. Po jej zdobyciu gen. Suworow rozkazał wymordować całą ludność cywilną Pragi (**rzeź mieszkańców Pragi**), co doprowadziło do kapitulacji stolicy (5.11.)
- Ostatnią bitwą powstania była **bitwa pod Radoszycami** 16.11.1794 r.

c) skutki powstania – niewola przywódców powstania lub emigracja oficerów i elit polskiego społeczeństwa. Bezpośrednim skutkiem upadku powstania był **III rozbiór Polski 24 października 1795 r.** i abdykacja (zrzeczenie się tronu) Stanisława Augusta. Powstanie kościuszkowskie było pierwszym z powstań narodowych mających na celu odzyskanie niepodległości. Mimo klęski powstała legenda powstańcza żywa w literaturze, muzyce i sztuce będąc wzorem postępowania Polaka – patrioty.

3. III rozbiór Polski – 24 października 1795

Głównym inicjatorem III rozbioru była Austria, która chciała zrekompensować sobie straty w wojnie z rewolucyjną Francją. Już w trakcie powstania zajęła Lubelszczyznę.

Postanowienia:

Prusy	Rosja	Austria
<ul style="list-style-type: none"> ▪ część Małopolski ▪ Mazowsze z Warszawą ▪ Podlasie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ziemie na wschód od linii Niemen – Drohiczyn – Bug wraz z Kurlandią 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ziemie na południe od linii Pilica – Wisła – Bug ▪ Lubelszczyzna
Razem 48 tys. km ² 1 mln ludności	Razem 120 tys. km ² 1,2 mln ludności	Razem 47 tys. km ² 1,5 mln ludności

Król Stanisław August Poniatowski abdykował i udał się do Rosji.

Monarchowie państw zaborczych w 1797 r. zobowiązali się nie używać określenia Królestwo Polskie.